

**УКРАЇНСЬКА ВІЙСЬКОВО-МЕДИЧНА АКАДЕМІЯ
КАФЕДРА АВІАЦІЙНОЇ, МОРСЬКОЇ МЕДИЦИНИ ТА
ПСИХОФІЗІОЛОГІЇ**

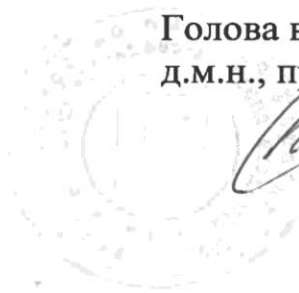
ЗАТВЕРДЖЕНО

Рішення вченої ради Української
військово-медичної академії
від 28 серпня 2020 р. протокол № 7

Голова вченої ради

д.м.н., професор

Валерій САВИЦЬКИЙ



**РОБОЧА ПРОГРАМА
ВИБІРКОВОЇ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
"ПСИХОЛОГІЧНІ МЕХАНІЗМИ НАУКОВО-ДОСЛІДНОЇ
ДІЯЛЬНОСТІ"**

підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії

Галузь знань : 22 «Охорона здоров'я»

Спеціальність: 222 "Медицина"

Освітньо-кваліфікаційний рівень: третій (освітньо-науковий)

Форма навчання: очна (денна)

Тривалість навчання: 3 кредити (90 годин)

Шифр 1.1.15

Київ – 2020

Розроблено та внесено: кафедрою авіаційної, морської медицини та психофізіології факультету перепідготовки та підвищення кваліфікації Української військово-медичної академії

Розробники програми:

ТРІНЬКА Ігор Степанович, кандидат медичних наук, доцент, начальник кафедри авіаційної, морської медицини та психофізіології, полковник медичної служби.

ЄШЕНКО Олександр Іванович, кандидат медичних наук, доцент, доцент кафедри авіаційної, морської медицини та психофізіології, працівник Збройних Сил України.

ЧИСЛИЦЬКА Ольга Володимирівна - кандидат психологічних наук, старший науковий співробітник науково-організаційного відділення УВМА, працівник ЗС України

КУЗІНА Вікторія Дмитрівна, кандидат психологічних наук, викладач кафедри загальновійськових дисциплін (з курсом фізичної підготовки) Української військово-медичної академії

Програма навчальної дисципліни «Психологічні механізми науково-дослідної діяльності» розглянута на засіданні кафедри АММП

Протокол від «26» серпня 2020 року № 1

Ухвалено Методичною радою Академії

Протокол від "26" серпня 2020 року № 8

Начальник кафедри авіаційної, морської медицини та психофізіології
к.мед.н., доцент,
полковник медичної служби

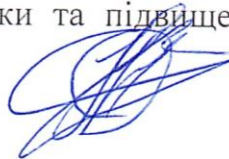


Ігор ТРІНЬКА

“26” серпня 2020 р.

ПОГОДЖЕНО

Начальник факультету перепідготовки та підвищення кваліфікації
полковник медичної служби



Наталія КОЗАК

“28” 08 2020 року

ВСТУП

Робоча програма та план підготовки в Українській військово-медичній академії (УВМА) здобувачів вищої освіти третього (освітньо-наукового) рівня з вибіркової навчальної дисципліни **"Психологічні механізми науково-дослідної діяльності"** є нормативним документом, в якому визначено зміст навчання та встановлено вимоги щодо обсягу та рівня професійної підготовки особи, якій присвоюється кваліфікація доктор філософії у галузях знань «Охорона здоров'я» за спеціальностями: 222 «Медицина», а також для належного вирішення основних питань організації, збору та аналізу доказових даних наукових досліджень, забезпечення відповідності кваліфікаційних вимог та уявлень про професійну компетентність доктора філософії, підвищення загального рівня управлінської та інформаційної культури доктора філософії, що відповідає програмним результатам навчання відповідної спеціальності

Робоча навчальна програма розроблена відповідно до освітньо-наукових програм, а також на підставі положень Законів України «Про освіту», «Про вищу освіту» №1556-VII (2014), «Про наукову та науково-технічну діяльність», нормативно-правових актів Міністерства охорони здоров'я (МОЗ) України та Міністерства освіти на науки України, Постанови Кабінету Міністрів України від 06.03.2019 року №167 «Порядок проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії», Національної рамки кваліфікацій України, згідно вимог наказів Міністра оборони України від 27.05.2015 № 240 «Про затвердження Положення про вищі військові навчальні заклади» і від 09.01.2020 № 4 «Про затвердження Положення про особливості організації освітньої діяльності у вищих військових навчальних закладах Міністерства оборони України та військових навчальних підрозділах закладів вищої освіти» з урахуванням вимог постанови Кабміну від 28.03.2018 № 302 «Про затвердження Положення про систему безперервного професійного розвитку фахівців у сфері охорони здоров'я», наказу МОЗ України від 22.02.2019 № 446 «Деякі питання безперервного професійного розвитку лікарів», зареєстрованого в Мін'юсті 25.03.2019 за № 293/33264, Стратегії розвитку медичної освіти, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України 27 лютого 2019 року та інших нормативних документів, що регламентують підготовку фахівців галузі знань «Охорона здоров'я» на післядипломному етапі та ґрунтується на академічній доброчесності, медичній етиці та деонтології, доказовій медицині.

1. Опис навчальної дисципліни

Робоча програма навчальної дисципліни для підготовки здобувачів вищої освіти третього (освітньо-наукового) рівня з вибіркової навчальної дисципліни дисципліни **"Психологічні механізми науково-дослідної діяльності"** містить обсяг кредитів ЄКТС, необхідний для здобуття відповідного ступеня вищої освіти; перелік компетентностей здобувача; нормативний зміст підготовки здобувачів вищої освіти, сформульований у термінах результатів навчання; форм атестації здобувачів вищої освіти; вимоги до наявності системи внутрішнього забезпечення якості вищої освіти; перелік нормативних документів на яких базується програма навчальної дисципліни.

Робоча програма навчальної дисципліни «Методологія доказової медицини»

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітній ступінь	Характеристика навчальної дисципліни
		Очна (денна) форма навчання
Кількість кредитів – 3	Галузь знань: 22 «Охорона здоров'я»	цикл підготовки здобувачів вищої освіти третього (освітньо-наукового) рівня
		Статус дисципліни: вибіркова
Кредитних модулів –1	Спеціальність: 222 “Медицина”	Рік підготовки:
Змістових модулів – 1		другий
Загальна кількість годин – 90		Семестр
		третій
		Лекції
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 78 год.; самостійної роботи – 12 год, .	Рівень вищої освіти: третій (освітньо-науковий) Освітньо-кваліфікаційний рівень: доктор філософії	24години
		Практичні заняття
		28 годин
		Семінарські заняття
		26 годин
		Самостійна робота
		12 годин
		Індивідуальні завдання: реферати (доповіді, повідомлення)
		Вид та форма контролю: Диф.залік

Предметом вивчення навчальної дисципліни епсихологічні компоненти, які спонукають, скеровують і регулюють активність суб'єкта наукової діяльності, а також його властивості, через які ця активність здійснюється.

Теоретичний зміст предметної області підготовки базується на: методології психологічного наукового дослідження; психологічних механізмах науково-дослідної діяльності; застосуванні сучасних науково-психологічних підходів; вивченні власних наукових здібностей; опануванні способами і прийомами активізації пізнавальних процесів; оволодінні навичками самоорганізації та самовдосконалення; розвитку мовних компетентностей та комунікаційних навичок; стимулюванні творчого потенціалу; вдосконаленні професійної компетентності.

Міждисциплінарний підхід застосовується у навчальній програмі для формування у ад'юнктів професійної, світоглядної, комунікативної та кроскультурної компетентності, як інтегративна складова дисципліни, що заснована на перенесенні методів досліджень з однієї дисципліни в іншу. Міждисциплінарність вимагає синтезу отриманих результатів у рамках різних наукових дисциплін.

2. Загальна мета і завдання навчальної дисципліни

2.1. Головною метою підготовки здобувачів вищої освіти третього (освітньо-наукового) рівня з вибіркової навчальної дисципліни «Психологічні механізми науково-дослідної діяльності» є: розвиток, удосконалення і реалізація набутих знань, умінь, навичок і розумінь, необхідних і достатніх для вирішення всіх аспектів діяльності доктора філософії на відповідній посаді, продукування нових ідей, розв'язання комплексних проблем, впровадження методології наукової діяльності для практичних навичок пошуку, отримання, інтерпретації, критичної оцінки науково доведеної інформації; отримання нових фактів, що розширяють сферу знань і спрямовані на розв'язання комплексних проблем науки та практичного застосування, аналітичних і креативних здібностей, спроможність генерувати ідеї, формулювати висновки та створювати концепції, розробляти наукові проекти, спрямовані на отримання нових знань в галузі охорони здоров'я із залученням сучасних інформаційних технологій, а також отримання нових актуальних теоретичних знань, вдосконалення практично-психологічних навичок і умінь, необхідних для професійної діяльності, як викладача вищої школи, відповідно до вимог системи якості підготовки медичних кадрів для вирішення сучасних медико-психологічних проблем у викладацькій і науковій діяльності.

Метою навчальної дисципліни є формування у ад'юнктів:

здатності:

- аналізувати та обирати стратегії наукового пошуку;
- активної діяти та взаємодіяти у складі науково-педагогічного колективу;
- обґрунтовувати та впроваджувати у ВНЗ нововведення;

- до самоаналізу та розвитку психологічного потенціалу особистості;
- передавати думки, знання і почуття виразними мовними засобами;
- обирати та використовувати методи навчання, розробляти власну технологію навчання;
- здатності користуватися прийомами саморегулювання та самоконтролю, розвитку волевих якостей особистості.

Основні завдання навчальної дисципліни:

Згідно з вимогами освітньо-наукової програми ад'юнкти після засвоєння навчальної дисципліни мають продемонструвати такі результати навчання:

знання:

- основні принципи їх роль у психологічних дослідженнях наукової діяльності, (системності, антропоцентризму, специфічності);
- джерел і видів психологічних знань та базових категорій психологічної науки;
- компонентний склад психологічної структури наукової діяльності;
- особистісні типи вчених;
- психічні регулятори наукової діяльності;
- психологічну раціоналізацію і оптимізацію змісту та умов професійної діяльності на основі розкриття і врахування психологічних особливостей особистості вченого;
- психологію наукового довголіття і продуктивності вченого;
- психологічних передумов інновацій та наукової творчості;
- компонентів лідерського потенціалу вченого.

уміння:

- організовувати свою науково-педагогічну діяльність;
- встановлювати робочі відносини в науково-педагогічному колективі;
- контролювати свою поведінку у конфліктах, що супроводжують наукову діяльність;
- аналізувати психолого-педагогічну літературу з профілю підготовки фахівців і використовувати її в педагогічній практиці;
- визначити стратегію розв'язання творчих завдань;
- використовувати внутрішні і зовнішні прийоми власної презентації в студентській аудиторії.

мати уявлення про:

- психологічний зміст, склад, структуру та механізми наукової діяльності на основі загально психологічних уявлень, сформульованих у теорії діяльності;
- вимоги наукової діяльності до стану, рівня розвитку, ступеня стійкості основних психічних функцій та якостей суб'єкта діяльності;
- психологічні засоби підвищення «мотиваційного потенціалу» наукової діяльності;
- прийоми активізації мислення у науковій діяльності.

3. Компетентності, які набуваються під час засвоєння навчальної дисципліни

Загальнонаукові (філософські) компетентності:

- здатність використовувати закони та категорії діалектики, основні закони історії та філософії наукових досліджень;
- здатність професійно вживати загальні методи пізнання: аналізу та синтезу; індукції та дедукції; закони формальної та діалектичної логіки;
- здатність використовувати правила академічної доброчесності під час планування, проведення та аналізу результатів наукового дослідження, що унеможливають та запобігають проявам академічного плагіату.

Дослідницькі компетентності:

- здатність до самостійного проведення наукового пошуку, організації та проведення навчальних занять;
- здатність застосувати сучасні інформаційні технології в організації та проведенні навчальних занять;
- здатність ефективно використовувати навички риторики;
- здатність представляти складну інформацію у зручний та зрозумілий спосіб усно і письмово, використовуючи відповідну технічну лексику та методи;
- здатність до оволодіння прогностичними методами, висунення гіпотез.

Мовні компетентності:

- здатність представляти та обговорювати наукові результати та вести наукову дискусію державною та іноземною мовою в усній та письмовій формі, володіння науковою термінологією;
- здатність до повного розуміння іншомовних наукових текстів з відповідної спеціальності.

Комунікативні компетентності:

- здатність ефективно спілкуватися із спеціальною та загальною аудиторіями державною та іноземною мовами;
- здатність ефективно використовувати навички риторики;
- здатність представляти складну інформацію у зручний та зрозумілий спосіб усно і письмово, використовуючи відповідну технічну лексику та методи;
- готовність цінувати та поважати різноманітність та мультикультурність. Здатність до ефективної професійної взаємодії.

Особистісні компетентності:

- здатність планувати і вирішувати завдання власного професійного та особистісного розвитку;
- здатність навчатися, мати сучасний рівень навчання;
- здатність генерувати нові ідеї (креативність);
- здатність працювати автономно.

Етичні компетентності:

- здатність слідувати етичним нормам у професійній діяльності, під час планування та проведення наукових досліджень.
- здатність діяти соціально відповідально та громадянсько свідомо.

- здатність до ефективної професійної взаємодії.
- вміння спілкування (вербального) та вмінь і навичок педагогічної техніки.

Управлінські компетентності

- вміння планувати навчальний процес.
- здатність до підвищення ефективності праці за рахунок використання власних індивідуально-особистісних особливостей і професійно-педагогічного потенціалу.
- готовність організувати роботу колективу в розгортанні актуальних проблем.
- здатність працювати у великій науковій групі, розуміючи відповідальність за результати роботи.
- здатність працювати в умовах обмеженого часу та ресурсів, а також мотивувати та керувати робочою іншими для досягнення поставлених цілей
- здатність до ефективної професійної взаємодії.
- вміння спілкування (вербального) та вмінь і навичок педагогічної техніки.

Особистісні компетентності

- здатність планувати і вирішувати завдання власного професійного та особистісного розвитку. Здатність навчатися, мати сучасний рівень навчання.
- здатність працювати автономно
- здатність генерувати нові ідеї (креативність).
- здатність бути критичним і самокритичним
- здатність до оволодіння прийомami особистісного самовиразу і саморозвитку та засобами протистояння професійним деформаціям особистості

Викладацькі компетентності. Здатність до оволодіння та удосконалення педагогічної майстерності. Здатність педагогічно мислити.

- здатність конкретизації педагогічного прогнозування навчання та обґрунтування способів та етапів їх реалізації.
- здатність оволодіння та удосконалення педагогічної майстерності.
- здатність знаходити способи оптимального вирішення педагогічних завдань.
- здатність до використання методології проведення наукових досліджень.
- здатність здійснення педагогом контрольної-оцінної діяльності, спрямованої на себе, на осмислення і аналіз власних дій (рефлексія).

Етичні компетентності

- здатність слідувати етичним нормам у професійній діяльності, під час планування та проведення наукових досліджень.
- здатність діяти соціально відповідально та громадянсько свідомо.

4. Запланований результат навчання

Згідно з вимогами освітньої програми визначені та сформульовані наступні результати навчання здобувачів вищої освіти:

- демонструвати знання методології дослідження в цілому і методів певної сфери наукових інтересів, зокрема (ПРН2);
- інтерпретувати та аналізувати інформацію, коректно оцінювати нові і складні явища та проблеми з науковою точністю критично, самостійно (ПРН3);
- самостійно і критично проводити аналіз і синтез наукових даних (ПРН6);
- використовувати результати наукових досліджень в медичній практиці, освітньому процесі (ПРН10);
- використовувати етичні принципи в роботі з пацієнтами, лабораторними тваринами, дотримуватись наукової етики (ПРН16).

5. Структура навчальної дисципліни

5.1. Розподіл навчального часу з дисциплін за семестрами та видами навчальних занять

Назва дисципліни	Кількість кредитів, годин, з них					Рік навчання	Вид контролю
	Всього	Л	ПЗ	С	СРС		
Психологічні механізми науково-дослідної діяльності	3 кредитиE CST/ 90 годин	24	26	28	12	2-й	Диф.залік

Примітка: Л - лекції, ПЗ - практичні заняття, С - семінарські заняття, 1 кредит ЄКТС (ECTS) – 30 год.

5.2. Структура та розподіл навчального часу з тем і видів навчальних занять з навчальної дисципліни "Психологічні механізми науково-дослідної діяльності"

Номери та найменування розділів та тем	Всього годин	З них		НЗ			Примітки
		НЗ	СР	Л	ПЗ	С	
Тема 1. Психологія наукового співтовариства.	14	12	2	4	5	6	
Тема 2. Психологія наукових організацій.	16	14	2	4	5	6	
Тема 3. «Мала група» як суб'єкт наукової діяльності.	16	14	2	4	4	4	
Тема 4. Інтегративні психічні процеси та їх роль в організації наукової діяльності.	16	14	2	4	4	4	
Тема 5. Психологія професійної кар'єри.	16	14	2	4	4	4	
Тема 6. Лідерський потенціал вченого.	10	8	2	4	4	4	
Диференційований залік	2	2	0	0	2	0	
Всього за період навчання	90	78	12	24	26	28	

Примітки: НЗ – навчальні заняття, СР – самостійна робота, Л – лекції, С – семінарські заняття, ПЗ – практичні заняття

№ з/п	Види навчальних занять	Кількість годин	З них		Номери семестрів, назва змістового модуля, тем і занять, навчальні питання	Матеріально-технічне забезпечення	Інформаційно-методичне забезпечення
			Навчальні заняття	Самостійна робота			
1	2	3	4	5	6	7	8
Кредитний модуль 3		Рік навчання: 2-й Семестр: 3-й					
Змістовий модуль - 1.							
1	Лекція	14	12	2	Тема 1. Психологія наукового співтовариства. Перелік основних питань: 1. Ознаки наукових шкіл та передумови їх виникнення. 2. Типи наукових шкіл та їх властивості. 3. Динаміка розвитку школи. 4. Продуктивність наукової школи. 5. Лідер наукової школи. 5. Норми та антинорми науки. 6. Базові наукові ролі: «ерудит», «генератор», «критик».	Мультимедійна презентація, таблиці, схеми, малюнки	Обов’язковалітература: 1, 3, 4, 6, 9, 11 Додаткова література: 6
2	Практичне заняття	5	5		Тема 1. Психологія наукового співтовариства. Мета: закріпити знання ад’юнктів щодо психології наукового співтовариства. Питання для обговорення: «Норми» та «антинорми» науки. Психологічні функції науки. Правиланаукового пізнання. Наукові школи: авангардні, автаркічні, компрадорські, епігонські, конкуруючі. Ознаки шкіл. Взаємодія наукових шкіл.	Ситуаційні завдання, тестові питання, теоретичні питання, методична розробка до практичного занят	Обов’язковалітература: 1, 3, 4, 6, 9, 11 Додаткова література: 6
1	2	3	4	5	6	7	8

3	Семінарське заняття	6	6		Тема 1. Психологія наукового співтовариства. Філософія та історичні передумови психологічних знань. Психологічні знання в літературі, мистецтві, практиці, езотериці. Наукова та практична психологія. Порівняльні оцінки достовірності та особливостей джерел психологічних знань. Особливості роботи психолога: практика викладача, вченого. Мова психології та термінологічний апарат: словники, довідники, енциклопедії. Наукові школи давнини.	Ситуаційні завдання, тестові питання, теоретичні питання, методична розробка до практичного заняття	Обов'язкова література: 1, 6, 7, 11, 12 Додаткова література: 2, 6, 9, 14
4	Самостійна робота	2	2		Тема 1. Психологія наукового співтовариства. Завдання на самостійну роботу ад'юнктів: Відповіді на питання для самоперевірки: 1. Історичні передумови психологічних знань. 2. Особливості психологічних знань та їх достовірність в літературі, мистецтві, парапсихології. 3. Особливості наукових знань.	Методична розробка до самостійної роботи, презентації	Обов'язкова література: 1, 6, 7, 11, 12 Додаткова література: 2, 6, 9, 14
5	Лекція	16	14	2	Тема 2. Психологія наукових організацій. Перелік основних питань: 1. Основні характеристики «малих груп» у наукових підрозділах. 2. Соціометрична структура малої групи. 3. Соціометричний статус. Соціальна влада. 4. Лідерство. Види лідерства. 5. Керівництво науковим колективом. 6. Авторитет та особистісні якості.	Мультимедійна презентація, таблиці, схеми, малюнки	Обов'язкова література: 1, 3, 4, 6, 9, 11 Додаткова література: 6
1	2	3	4	5	6	7	8

6	Практичне заняття	5	5		<p>Тема 2. Соціальна психологія «малих» груп в науці.</p> <p>Мета:поглибити знання ад'юнктів про міжособистісні позиції в науковому колективі.</p> <p>Питання для обговорення:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Етапи формування колективу. 2. Рівні міжособистісних відносин та їх особливості. 3. «Зони» самооцінок. 	Ситуаційні завдання, тестові питання, теоретичні питання, методична розробка до практичного заняття	<p>Обов'язкова література: 1, 3, 4, 6, 7.</p> <p>Додаткова література: 2, 6, 7, 14.</p>
7	Семінарське заняття	6	6		<p>Тема 2. Соціальна психологія «малих» груп в науці.</p> <p>1. Обговорення питань за темою:</p> <p>Соціально-психологічні процеси в наукових підрозділах. Мотиватори наукової діяльності. Організаційний клімат наукового колективу. Взаємовідносини та взаємодія. Референтність співробітників. Професійна мобільність. Піраміда компетентності спеціаліста. Проблеми взаєморозуміння. Реалізація організаційних змін. Розвиток наукової організації та організаційної культури. Лідер в організації.</p>	методична розробка до семінарського заняття	<p>Обов'язкова література: 1, 3, 4, 6, 7.</p> <p>Додаткова література: 2, 6, 7, 14.</p>
8	Самостійна робота	2	2		<p>Тема 2. Соціальна психологія «малих» груп в науці.</p> <p>Завдання на самостійну роботу ад'юнктів:</p> <p>Відповіді на питання для самоперевірки:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Охарактеризуйте етапи формування колективу. 2. Висвітліть основні ознаки колективу. 3. Охарактеризуйте основні позиції в науковій групі. 4. Які ознаки формування самооцінок в групі? 5. У чому полягає «загальна думка колективу»? 6. Оцініть конфліктогенність у Вашій групі за допомогою методики Томаса. 	Методична розробка до самостійної роботи, презентації	<p>Обов'язкова література: 1, 3, 4, 6, 7.</p> <p>Додаткова література: 2, 6, 7, 14.</p>

1	2	3	4	5	6	7	8
9	Лекція 3	16	14	2	Тема 3. «Мала група» як суб'єкт наукової діяльності. Перелік основних питань: 1. Соціально-психологічні процеси в «малих групах»: розвиток, відчуття «ми», збалансованість відносин, зрілість групи, згуртування групи, цілі групи, груповий тиск, конформізм, приймання рішення, соціальна лінь.		Обов'язкова література: 1, 3, 4, 6, 9, 11 Додаткова література: 6
10	Семінарське заняття	4	4		Тема 3. «Мала група» як суб'єкт наукової діяльності. Обговорення питань за темою: Система наукових ролей. Адаптаційний період формування дослідника. Керівництво науковим колективом. Поведінкові технології. Функції спілкування: комутативна, інформаційна, когнітивна, емотивна, конативна, реативна. Теорія трансакцій. Міжособистісне сприймання. Механізми сприймання. Ефекти міжособистісного сприймання. Вербальна і невербальна комунікація у сприйманні.	методична розробка до семінарського заняття	Обов'язкова література: 1, 3, 4, 6, 9, 11 Додаткова література: 6

11	Практичне заняття	4	4		<p>Тема 3. Психологічна система наукової діяльності суб'єкта.</p> <p>Мета: поглибити знання ад'юнктів про компоненти системи діяльності.</p> <p>Питання для обговорення:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Характеристика діяльності як системи. 2. Суб'єкт, предмет та об'єкт діяльності. 3. Професійно значимі якості наукової діяльності. 	Ситуаційні завдання, тестові питання, теоретичні питання, методична розробка до практичного заняття	<p>Обов'язкова література: 12</p> <p>Додаткова література: 13, 14.</p>
12	Самостійна робота	2	2		<p>Тема 3. Психологічна система наукової діяльності суб'єкта.</p> <p>Завдання на самостійну роботу ад'юнктів:</p> <p>Відповіді на питання для самоперевірки:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Охарактеризуйте діяльність як систему. 2. Компоненти системи діяльності? 3. Як Ви розумієте інформаційну основу діяльності? 4. Що розуміють під стилем та способом діяльності? 5. Які існують процедури оцінки професійно важливих якостей? 	Методична розробка до самостійної роботи, презентації	<p>Обов'язкова література: 12</p> <p>Додаткова література: 13, 14.</p>
13	Лекція 4	16	14	2	<p>Тема 4. Інтегративні психічні процеси та їх роль в організації наукової діяльності.</p> <p>Перелік основних питань:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Психічні процеси та їх інтеграція в науковій діяльності. 2. Прийняття рішення. 3. Контроль. Корекція. Саморегуляція. Самоаналіз. 4. Планування. Цілепокладання. Антиципація. 	Ситуаційні завдання, тестові питання, теоретичні питання, методична розробка до практичного заняття	<p>Обов'язкова література: 1, 3, 4, 6, 9, 11, 12</p> <p>Додаткова література: 6, 10, 12, 14.</p>

14	Семінарське заняття	4	4		Тема 4.Інтегративні психічні процеси та їх роль в організації наукової діяльності. Обговорення питань за темою: Інтеграція психічних явищ. Інтегративні процеси регуляції діяльності. Характеристика процесів прийняття рішень, контролю, корекції, саморегуляції, самоаналізу, планування, цілеполягання, антиципації. Антиципація та особливості її виявлення на перцептивному рівні та рівні уявлення. Антиципація як системне явище.	методична розробка до семінарського заняття	Обов'язкова література: 1, 3, 4, 6, 9, 11,12 Додаткова література: 6, 10, 12, 14
1	2	3	4	5	6	7	8
15	Практичне заняття	4	4		Тема 4. Психологія неврівноважених станів. Мета: систематизувати знання ад'юнктів про неврівноважені стани. Питання для обговорення: 1. Психологічні стани та їх властивості. 2. Особливості неврівноважених станів в різноманітних поведінкових ситуаціях. 3. Смислова регуляція психологічних станів.	Ситуаційні завдання, тестові питання, теоретичні питання, методична розробка до практичного заняття	Обов'язкова література: 1, 2, 6, 7. Додаткова література: 10, 11.

16	Самостійна робота	2	2		Тема 4. Психологія неврівноважених станів. Завдання на самостійну роботу ад'юнктів: Відповіді на питання для самоперевірки: 1. Яке місце посідають психічні стани у регулюванні діяльності особистості? 2. Які особливості психічних станів у науково-педагогічній діяльності? 3. Оцініть вплив смислових структур на психічні стани. 4. У чому полягає детермінація неврівноважених станів у різноманітних ситуаціях життєдіяльності? 5. Висвітліть прийоми саморегуляції психічних станів. 6. У чому полягає особистісний сенс психічних станів? 7. У чому полягає зв'язок смислових конструктів з переживаннями людини?	Методична розробка до самостійної роботи, презентації	Обов'язкова література: 2, 6, 7 Додаткова література: 10, 11.
1	2	3	4	5	6	7	8
16	Лекція	16	14	2	Тема 5. Психологія професійної кар'єри. Перелік основних питань: 1. Поняття кар'єри і кар'єризму. 2. Історичні приклади кар'єри вченого. Професіогенез. 3. Стадії та етапи розвитку професіонала. Професійні кризи. Професійна компетентність і компетенція. Професійний маргіналізм. 4. Стратегії реалізації професіонала. 5. Ідентичність, як характеристика суб'єкта, діяльності та середовища. 6. Психологічні бар'єри самореалізації.	Ситуаційні завдання, тестові питання, теоретичні питання, методична розробка до практичного заняття	Обов'язкова література: 1, 2, 3, 6, 12; Додаткова література: 2, 9, 13.

17	Семінарське заняття	4	4		<p>Тема 5. Психологія професійної кар'єри.</p> <p>Обговорення питань за темою: Кар'єра. Наукова кар'єра. Професіогенез. Профпридатність. Типологічні особливості. Особистісні особливості. Людина як суб'єкт професійної кар'єри. Розвиток особистості професіонала. Етапи професійного розвитку особистості. Етапи і стадії професіоналізму. Професійні кризи. Професійна компетентність.</p>	методична розробка до семінарського заняття	<p>Обов'язкова література: 1, 2, 3, 6, 12;</p> <p>Додаткова література: 2, 9, 13.</p>
18	Практичне заняття	4	4		<p>Тема 5. Психологія професійної кар'єри. Психологічна сумісність у науковому колективі.</p> <p>Мета: систематизувати знання ад'юнктів щодо психологічної сумісності у науковому колективі. Питання для обговорення: 1. Рівні сумісності: психологічний, соціальний, функціональний, психофізіологічний, культурологічний, кліматогеографічний. 2. Протиріччя та конфлікти. 3. Джерела конфліктів. Інцидент. Дія. Протидія. Карта конфлікту. 4. Функції конфлікту: позитивна, негативна. Конфліктогени. 5. Типи конфліктів. 6. Стратегії подолання.</p>	Ситуаційні завдання, тестові питання, теоретичні питання, методична розробка до практичного заняття	<p>Обов'язкова література: 1, 2, 3, 6, 12;</p> <p>Додаткова література: 2, 9, 13.</p>
1	2	3	4	5	6	7	8

19	Самостійна робота	2	2		<p>Тема 5. Психологія професійної кар'єри. Самосвідомість і регуляція активності особистості вченого.</p> <p>Метою самостійної роботи ад'юнкта є отримання знань про індивідуальні особливості і стилі саморегуляції.</p> <p>Відповіді на питання для самоперевірки:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Самоконтроль. Самооцінка. Компенсація. Надмірність. Самовизначення. Надійність. Психологічний захист. 2. Психологічний портрет вченого. 3. Психологія проникливості: методи та способи. 4. Індикатори емоційного стану, перевага кольору. Розвиток системи регуляції активності. 5. Способи підтримання системи психічної регуляції активності. 	Методична розробка до самостійної роботи, презентації	<p>Обов'язкова література: 3, 5, 7, 8, 9, 10, 12</p> <p>Додаткова література: 1, 2, 3, 6, 11, 13, 14</p>
20	Лекція 6.	10	8	2	<p>Тема 6. Лідерський потенціал вченого.</p> <p>Перелік основних питань:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Інваріантний психологічний потенціал лідера. 2. Реальні амбіції. 3. Функціональний утилітаризм. 4. Раціональна інтуїція. Рефлексія лідера. 5. Інформаційна основа лідерських амбіцій 	Ситуаційні завдання, тестові питання, теоретичні питання, методична розробка до практичного заняття	<p>Обов'язкова література: 2, 7, 12, 14.</p> <p>Додаткова література: 2, 7, 12, 14.</p>
21	Семінарське заняття	4	4		<p>Тема 6. Лідерський потенціал вченого.</p> <p>Психологічна система наукової діяльності суб'єкта.</p> <p>Обговорення питань за темою:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Характеристика діяльності як системи. 2. Суб'єкт, предмет та об'єкт діяльності. 3. Професійно значимі якості наукової діяльності. 	методична розробка до семінарського заняття	<p>Обов'язкова література: 2, 7, 12, 14.</p> <p>Додаткова література: 2, 7, 12, 14</p>
1	2	3	4	5	6	7	8

22	Практичне заняття	4	4		<p>Тема 6. Лідерський потенціал вченого. Зовнішні та внутрішні детермінанти презентації вченого.</p> <p>Обговорення питань за темою: Мета: поглибити знання ад'юнктів щодо отримання знань про вербальні та невербальні компоненти.</p> <p>1. Праксичністани. Технологія особистої чарівності. 2. Технологія ділового честолобства. Технологія подолання конфліктів. 3. Самопізнання та самоорганізація. Ортобіоз і типи поведінки «А» і «Б».</p>	Ситуаційні завдання, тестові питання, теоретичні питання, методична розробка до практичного заняття	<p>Обов'язкова література: 3, 5, 7, 9, 12.</p> <p>Додаткова література: 2, 5, 6, 14.</p>
23	Самостійна робота	2	2		<p>Тема 10. Лідерський потенціал вченого. Психологічна система наукової діяльності суб'єкта.</p> <p>Завдання на самостійну роботу ад'юнктів: Відповіді на питання для самоперевірки:</p> <p>1. Охарактеризуйте діяльність як систему. 2. Компоненти системи діяльності? 3. Як Ви розумієте інформаційну основу діяльності? 4. Що розуміють під стилем та способом діяльності? 5. Які існують процедури оцінки професійно важливих якостей?</p>	Методична розробка до самостійної роботи, презентації	<p>Обов'язкова література: 12</p> <p>Додаткова література: 13,14</p>

Табл. 5.3. Змістовний план вивчення навчальної дисципліни

6. Реферати (доповіді, повідомлення):

Реферат обсягом 12-15 сторінок формату А4 тексту у редакторі Word, кегль 12, інтервал 1,5 повинен містити: зміст, вступ, основну частину (3-4 питання), висновки та список літератури. У вступі потрібно обґрунтувати теоретичну та практичну актуальність теми. В основній частині реферату необхідно глибоко та стисло розкрити поставлені питання; зазначати порядковими номерами посилання на використані літературні джерела (сайти). У висновках (2-3 сторінки), крім узагальнень, бажано викласти власний погляд на проблему. Теми щодо реферативного огляду монографії мають містити: обґрунтування мети та потенційних користувачів монографії, опис структури монографії, розкриття декількох, найбільш важливіших і цікавих питань монографії. Висновки щодо змісту, доступності та стилю викладення матеріалу, можливості практичного застосування, особисті враження тощо.

7. Методи навчання

За джерелами знань використовують методи навчання:

словесні – розповідь, пояснення, лекція, інструктаж, робота з літературою;

наочні – демонстрація, ілюстрація, спостереження;

практичні – практична робота, вирішення задачі, самостійна робота.

Інтерактивні методи – дискусія, робота в малих групах, мозковий штурм, ділова гра, кейс-метод.

За рівнем самостійної розумової діяльності використовуються методи: пояснювальний, репродуктивний, проблемного викладу, частково-пошуковий (евристичний), дослідницький.

За системним підходом: стимулювання та мотивація; контроль та самоконтроль.

За основними етапами процесу: формування знань; формування умінь і навичок; застосування знань; узагальнення; закріплення; перевірка.

8. Види контролю та методи їх проведення

Види контролю:

Поточний контроль базових знань (тестові завдання);

Модульні підсумкові співбесіди

Тести множинного вибору у модульній контрольній роботі

Підсумковий (залік з кредитного модулю);

Методи оцінювання результатів навчання

1. Індивідуальне усне опитування.

2. Тестовий контроль.

3. Вирішення типових практичних завдань.

4. Письмовий теоретичний контроль.

5. Індивідуальний контроль практичних дій та отриманих результатів

6. Індивідуальний контроль практичних дій та отриманих результатів

9. Розподіл балів кредитного модуля

Поточне оцінювання та самостійна робота	Залік	Сума
Кредитний модуль 1	40	100
Змістовий модуль 1		
60		

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Значення R	Оцінка за шкалою ECTS	Оцінка за національною шкалою
90 - 100	A	відмінно
80 - 89	B	добре
65 - 79	C	
55 - 64	D	задовільно
50 - 54	E	
35 - 49	FX	незадовільно
1 - 34	F	

Отримані результати вносяться до відомості обліку успішності.

10. Методичне забезпечення

1. Тексти та презентації лекцій.
2. Методичні розробки з аудиторних занять.
3. Методичні розробки з самостійної позааудиторної роботи слухачів.
4. Фонди оціночних засобів для поточного контролю рівня знань слухачів.
5. Критерії оцінки знань слухачів з дисципліни.

11. Лекційні заняття

Лекція 1. Тема 1. Психологія наукового співтовариства. 2 год.

Перелік основних питань:

1. Ознаки наукових шкіл та передумови їх виникнення.
2. Типи наукових шкіл та їх властивості.
3. Динаміка розвитку школи.
4. Продуктивність наукової школи.
5. Лідер наукової школи.
5. Норми та антинорми науки.
6. Базові наукові ролі: «ерудит», «генератор», «критик».

Література:

Основна: 1, 3, 4, 6, 9, 11.; додаткова: 6.

Конспект лекції:

Наука є суспільною за своїм походженням, розвитком і використанням. Кожне наукове відкриття є результатом загальної праці, в кожен даний момент часу наука виступає як сумарний результат людських зусиль у процесі пізнання світу.

Наукова школа — це неформальний творчий колектив дослідників різних поколінь, об'єднаних загальною програмою та стилем дослідницької роботи, які діють під керівництвом визнаного лідера.

Це є об'єднання однодумців, що втілюють наукові дослідження у життя. У діяльності наукової школи реалізуються такі функції:

- 1) виробництво наукових знань
- 2) поширення знань
- 3) підготовка обдарованих фахівців.

Ознаки існування наукової школи — головною ознакою є ефективне засвоєння і дослідження її вченими актуальних проблем з висунутих керівником наукових напрямів. Мінімальний цикл існування наукової школи — три покоління:

- 1) засновник школи
- 2) послідовники
- 3) учні послідовника

Ключова фігура наукової школи це її лідер. Лідером може бути видатний, авторитетний вчений, який продукує ідеї (нові напрями дослідження), вчений, який може об'єднати навколо себе однодумців. Ознаки наукової школи:

1) багаторічна наукова продуктивність, що характеризується кількісними і якісними показниками.

Кількісними і якісними показниками є кількість праць, які публікуються у журналах, наукових роботах — це наукові праці вчених;

2) широта проблемно-тематичного, географічного та хронологічного діапазонів функціонування наукової школи;

3) збереження традицій і цінностей наукової школи на всіх етапах її становлення та розвитку;

4) забезпечення спадкоємностей у дослідженні;

5) розвиток атмосфери творчості, новаторства, відкритості для дискусій;

6) об'єднання у школу талановитих вчених та постійне поновлення вчених і виконавців;

7) постійні комунікаційні зв'язки між учителем та учнями;

8) активна педагогічна діяльність;

9) офіційне визнання державою важливості наукових досліджень наукової школи.

Вважається, що лідером школи є тільки доктор наук (професор). Наукова школа повинна мати три доктора наук за однією спеціальністю.

Наукова школа відрізняється від звичайного наукового колективу низкою ознак:

- тематика досліджень наукової школи більш однорідна, ніж у лабораторії або відділі;

- у школі відбувається постійний процес накопичення і структуризації

наукового знання, тоді як у формальному колективі знання, якщо вони навіть отримані, часто не структуруються через розпорошеність наукової тематики;

- для наукової школи більш характерний неформальний поділ науковців на «генераторів» ідей, критиків, ерудитів тощо, тоді як у науковому колективі стосунки між науковцями більш формалізовані згідно з розподілом за посадами;

- у процесі відтворення поколінь учених у школі науковим керівником молодих дослідників завжди є учений - представник даної школи, тоді як у науковій лабораторії або відділі керівником може бути учений, що не належить до даної організації.

Універсальною системою правил наукової діяльності є її норми, описані в 1973 р. Мертоном. Вони зводяться до наступного:

- об'єктивність;
- універсалізм;
- організований скептицизм;
- незацікавленість;
- наукове знання належить всім і нікому (тобто не діє поняття приватної власності).

Таким чином, дії вчених, з яких складається наукова діяльність, підносяться відповідно до норм, що і створює ілюзію їх дотримання. У антинормах відображаються суб'єктивні інтереси дослідників, прагнення до популярності, пріоритету, а також різні соціально-психологічні чинники.

Лекція 2. Тема 2. Психологія наукових організацій. 2 год.

Перелік основних питань:

1. Основні характеристики «малих груп» у наукових підрозділах.
2. Соціометрична структура малої групи.
3. Соціометричний статус. Соціальна влада.
4. Лідерство. Види лідерства.
5. Керівництво науковим колективом.
6. Авторитет та особистісні якості.

Література:

Основна: 1, 3, 4, 6, 9, 11; *додаткова:* 6.

Конспект лекції:

Наукова діяльність, починаючи з XX століття, перетворилась у діяльність наукових груп, які стали «одиницею» її соціальної організації. У минулих століттях наука являла собою переважно діяльність вчених-одинаків, які спілкувалися з колегами, але не були об'єднані з ними загальним дослідним процесом. Наростання складності дослідного процесу в другій половині XIX століття, його залежність від обладнання призвело до появи колективних лабораторій.

Таким чином, найрізноманітніші індикатори науково-дослідної діяльності свідчать про те, що вона організована як діяльність наукових груп. Не вдаючись в обговорення розуміння малих груп, підкреслимо лише, що в наукознавстві основною одиницею організації наукової діяльності вважається

первинний дослідний колектив, а поняття «група» і «мала група» вживаються як синоніми. Група це самостійний суб'єкт діяльності, який може бути розглянутий з точки зору своїх властивостей, процесів і структур. У найзагальнішому вигляді реальні групи поділяють на великі і малі. До великих груп відносяться стихійні групи: натовп, публіка, аудиторія і історично зумовлені: етнічні, професійні, соціальні. Великі групи вивчає соціологія.

До малих груп відносяться нечисленні за складом групи, члени якої, об'єднані спільною метою і знаходяться в особистісному контакті (спілкуванні). Чисельність 3 (5) - 20 (25). Малу групу вивчає - психологія. Сукупність соціально-психологічних параметрів може бути розділена на:

- власні характеристики групи;
- характеристики, що визначають положення людини в групі.

До перших відносяться: композиція, структура і групові процеси.

До інших відносяться: групові очікування, система статусів, ролі.

Для розуміння малої групи необхідно проаналізувати деякі її параметри. Що слід до них відносити? Соціометричну структуру, комунікативну структуру і структуру влади.

Соціометрична структура малої групи - це сукупність супідрядних позицій членів групи в системі внутрішньогрупових міжособистісних переваг, тобто система вибору і відкидання, а також емоційних симпатій та антипатій.

Соціометричні статуси членів групи. Статус - це положення, яке займає людина в групі. Він може розглядатися як сума відкидання і переваг, які отримує кожен член групи. Статуси мають різну вагу в залежності від частки в них позитивних виборів. Сукупність статусів всіх членів групи створює статусну ієрархію.

Комунікативна структура малої групи - це сукупність позицій членів групи в системах інформаційних потоків, що пов'язують членів групи між собою і зовнішнім середовищем, а також концентрація у них того чи іншого обсягу групової інформації.

Соціальна влада в малій групі - це система взаєморозташування членів в групі. Лідерство - це спонтанно виникаючий всередині групи психологічний вплив

одного з членів групи на інших.

Група являє собою складний організм, активність якого проявляється у декількох напрямках і вимагає особливих зусиль по збереженню цілеспрямованості.

Лідерство в групі - це процес міжособистісного впливу. Лідера породжують не стільки особистісні якості або їх поєднання, скільки структура взаємовідносин в даній групі. Система міжособистісних зв'язків формується і визначається цілями групи, цінностями, нормами. На цій основі і висувається конкретний лідер, який уособлює цінності і реалізує їх у життя. Лідером вважається і стає той, чиї установки і орієнтації стають референтними, тобто вихідними еталонами для всіх.

За ним визнається право вести за собою, бути останньою інстанцією в оцінці різних групових ситуацій і обставин.

Лідерство в групі - процес досить багатопликий, тому виділяють види лідерства відповідно до рішення тих чи інших групових завдань (інструментальний вид лідерства, експресивний, керівництво).

Здебільшого керівник входить у вже сформований колектив і в міру необхідності вирішує питання природною плинністю кадрів, що однією з аспектів управління колективом. Щоб успішно працювати з людиною і визначити спільну мову, керівник повинен мати певне уявлення про кожен що працює працівника або знову привлекаємом до роботи на даному колективі, про ідейно-політичних якостях особистості, його соціальній активності. Крім цього, керівник мусить уміти оцінити професійну підготовку працівника (здатність виконувати певний тип роботи); соціально-психологічні якості (вміння взаємодіяти коїться з іншими

людьми у процесі співпраці); ділові рис людини, і навіть його інтелектуально-психологічні можливості (інтелектуальний рівень, силу волі, творчий потенціал, ініціативність та інших).

Авторитет — це соціальна роль, з якою пов'язані відповідні якості

співробітників: високий рівень управлінських рішень, вміння вирішувати виробничі проблеми та конфлікти, адекватне прогнозування тощо. Авторитет — це також психологічний стан особистості, що виконує цю роль. Він складається з усвідомлення своїх можливостей і компетенції, розуміння того, чого чекають від нього інші, визнання своїх прав і привілеїв. Тому зростання авторитету керівником розцінюється як особиста перемога, а його втрата — як трагедія. У зв'язку з цим необхідно розглядати дві сторони авторитету — авторитет посади (тобто відповідний рівень обов'язків, відповідальності, прав, які надає і вимагає дана посада) й авторитет особистості, який характеризується відповідним рівнем ділових і організаційних умінь та здібностей, морально-психологічних рис та принципів.

Лекція 3. Тема 3. «Мала група» як суб'єкт наукової діяльності. 2 год.

Перелік основних питань:

1. Соціально-психологічні процеси в «малих групах»: розвиток, відчуття «ми», збалансованість відносин, зрілість групи, згуртування групи, цілі групи, груповий тиск, конформізм, приймання рішення, соціальна лінь.

Література:

Основна: 3, 4, 6, 9, 11; *додаткова:* 6.

Конспект лекції:

Розвиток «малої групи». Будь-яка група у своєму розвитку проходить ряд послідовних стадій, при цьому перехід від однієї стадії до іншої супроводжується і кризою і можливими конфліктами. Виділяють сім стадій створення групи.

1. Знайомство. Формуються уявлення один про одного. Мікрогрупи практично не існує, спілкування частіше в діадах (парах).

2. Виникнення групової свідомості і групових норм, правил, орієнтація на вирішення емоційних проблем.

3. Конфлікт. Виникають зіткнення між окремими людьми в силу переоцінки своїх можливостей (перш за все лідерських).

4. Перехід від конфліктності до групової збалансованості. Особливо в сфері спілкування. Взаємини стають більш відкритими і конструктивними. Виявляється групова солідарність і згуртованість.

5. Виникнення почуття «МИ». Виявляється загально групова мета з орієнтацією на навчання та науку.

6. Переоцінка групових норм, домінуючу роль відіграє емоційна сфера, величезну цінність набувають особистісні відносини. На цій стадії група нагадує сім'ю.

7. Групова зрілість, згуртованість і відкритість. Група відкрита для прояву і вирішення конфліктів. Звичайно, не кожна група проходить всі етапи і не всі вони виражені і однаково протікають. Згуртування. Сутність згуртування полягає у формуванні особливого типу зв'язків в групі, які дозволяють формальну структуру перетворити на психологічну спільність.

Конформізм - це підпорядкування індивіда груповому тиску, що виникає з конфлікту між його власною думкою і думкою групи. Треба відрізнити конформність, як рису особистості, яка дозволяє вирішувати конфлікт на користь групи і конформізм як соціальне пристосування. Ухвалення рішення по будь-якому важливому для групи питанню - завдання актуальне та складне. Група не може існувати як ціле, якщо не виробить загальні підходи з принципових питань.

Групова думка це не просто груповий компроміс, а процес, в якому кожен вирішує важливе для нього завдання.

Виділяють кілька етапів прийняття групового рішення:

- збір інформації;
- оцінка і вивчення інформації кожним;
- пошук можливих рішень.

Методи обговорення для прийняття рішення:

- групове інтерв'ю;
- мозкова атака;
- групова дискусія.

Соціальна лінь. Явище, яке полягає в тому, що окремі члени групи можуть прикладати менше зусиль для досягнення спільної мети групи.

Лекція 4. Тема 4. Інтегративні психічні процеси та їх роль в організації наукової діяльності. 2 год.

Перелік основних питань:

1. Психічні процеси та їх інтеграція в науковій діяльності.
2. Прийняття рішення.
3. Контроль. Корекція. Саморегуляція. Самоаналіз.
4. Планування. Цілепокладання. Антиципація.

Літератур:

Основна: 1, 3, 4, 6, 9, 11, 12; *додаткова:* 6, 10, 12, 14.

Конспект лекції:

Всі психічні явища по їх тривалості можна розділити на 3 групи: процеси, стани, властивості. Особливості психічних процесів в тому, що вони найбільш короткочасні, швидкоплинні та є актуальним відгуком на події.

Психічні процеси — це складні утворення, в яких беруть участь різні психофізіологічні функції та різні сторони свідомості. Психічні процеси мають свій специфічний зміст (пізнавальні, емоційні, вольові) і розкриваються через розвиток цього змісту. У сучасній психології - прийнято вважати, що психічні процеси тісно взаємопов'язані і, строго кажучи, зливаються в один цілісний процес, властивість під назвою «психіка». Розподіл свідомості на психічні процеси умовно, тому що воно не має теоретичного обґрунтування. В даний час в науці розробляються інтегративні підходи до психіки, і класифікація психічних процесів має скоріше педагогічну цінність. Взаємозв'язок психічних процесів виражається наприклад, в тому, що сприйняття неможливо без пам'яті, запам'ятовування вимагає сприйняття, а увага неможливо без мислення.

При здійсненні будь-якої цілеспрямованої активності в мінливих умовах зовнішнього середовища з'являється необхідність її регуляції. Будь-яка регуляція полягає в забезпеченні сталого розвитку активності на досягнення конкретної мети.

Слід підкреслити, що регульованою може бути лише цілеспрямована активність.

До безцільної активності поняття регуляції є неприйнятним. В аналізі процесуальної регуляції діяльності виділяється два класи організації процесів психіки: основні (когнітивні, емоційні, вольові, мотиваційні) і синтетичні (цілепокладання, антиципація, прийняття рішень, прогнозування, планування, програмування, самоконтроль). Другий клас позначений як клас інтеграційних психічних процесів, які виступають проміжною ланкою, етапом, рівнем інтеграції між основними психічними процесами і цілісною регуляцією діяльності та поведінки. Зазначені процеси організації і регуляції діяльності - інтегральні за будовою і регулятивні за функціональною спрямованістю - забезпечують психологічний синтез, є процесуальним, динамічним аспектом психічної системи діяльності.

Розглянемо інтегративні психічні процеси з точки зору регуляції діяльності.

Антиципація - це здатність (в найширшому сенсі) діяти і приймати ті чи інші рішення з певними часово-просторовими попередженнями щодо очікуваних, майбутніх подій. Термін «антиципація» дуже багатозначний і в перекладі з латинської означає «брати вперед», з французької - «упереджувати і передбачати», а англійського - «очікувати». Всі значення за своєю сутністю мають один і той же зміст.

Функції психіки (когнітивна, регуляторна та комунікативна) проявляються з феноменом антиципації в нерозривній єдності, що дозволяє розглядати їх як системні процеси, тобто специфічні інтегральні характеристики психічної діяльності.

Цілепокладання. У понятійний апарат психології увійшли такі поняття як екстраполяція, установка, модель потрібного майбутнього, оперативне налаштування та ряд інших. Всі вони по суті є однопорядковими поняттями і характеризують ті чи інші сторони процесу цілепокладання.

Цілепокладання є процесом постановки цілей. Це своєрідна творчість. І чим більше мети, тим буде більш творчим процес.

На перативному і актичному рівнях процес ілепокладання більше пов'язаний з аналітичним мисленням і логікою, на стратегічному рівні він пов'язаний з творчістю і синтетичним мисленням. ілепокладання - отужний мотивуючий фактор. Воно мінімізує або повністю знімає рівень тривожності і зменшує невизначеність.

Планування - процес регуляції діяльності, який пов'язаний з орієнтацією на зовнішній порядок. Чітке планування вимагає від людини відмови від деякої свободи в своїх діях, а домінантна орієнтація свідомості найбільшою мірою незалежна від впливу особистісних особливостей. Як показують дослідження, діяльність може мати різні рівні організації, що залежать від того, як вона планується.

Прийняття рішення. Процес прийняття рішень займає одне з провідних місць в структурі людської діяльності. У психології прийняття рішень традиційно розглядається як вольовий акт, пов'язаний з вибором мети і способів поведінки. Прийняття рішень пронизує весь процес переробки інформації людиною. Ми виявляємо його і при формуванні мети, і при класифікації інформації, що надходить, і при побудові прогнозу результату дії, і при виборі способів поведінки і т. д. Таким чином, термін «прийняття рішення» охоплює ряд явищ, що розрізняються і за рівнем взаємодії людини з навколишнім середовищем, і по положенню в структурі цілісного поведінкового акту.

Самоконтроль є умовою адекватної, цілеспрямованої, інтегрованої психіки. Він відноситься до числа обов'язкових ознак свідомості і самосвідомості людини і виступає як умова адекватного психічного відображення людиною свого внутрішнього світу і навколишнього його об'єктивної реальності. На цій посаді самоконтроль виявляється включно в усі форми психічних явищ, притаманних людині (процеси, стани, властивості). За своєю суттю самоконтроль виступає як функція компенсації можливих помилок і здійснюється шляхом перевірки суб'єктом своїх дій, їх дублювання, поглибленої оцінки очікуваного результату. Корекція - дії, направлені на усунення виявленої невідповідності. Самоаналіз - це усвідомлення й аналіз своїх дій і вчинків. Самоаналіз поведінки полягає в самопізнанні свого характеру, розвитку здібностей, у прогнозуванні, передбаченні своїх учинків.

За висловленням академіка І. П. Павлова, людина - це система, яка сама себе регулює, виправляє і навіть удосконалює. Психічна саморегуляція здійснюється у поєднанні її енергетичних, динамічних і соціально-змістових аспектів. Людина не автоматично переключається з однієї діяльності на іншу, а свідомо, з урахуванням соціальної ситуації, важливості виконуваних операцій, можливих результатів своїх вчинків тощо. Вона має можливість вибору, і в цьому полягає її свобода волі. Як свідомий індивід, особистість несе відповідальність за наслідки здійснених виборів і скоєних дій. У центрі проявів саморегуляції особистості - система «Я», що формується під впливом життєвих вражень і виховання як центр самосвідомості.

Лекція 5. Тема 5. Психологія професійної кар'єри.

Перелік основних питань:

1. Поняття кар'єри і кар'єризму.

2. Історичні приклади кар'єри вченого. Професіогенез.
3. Стадії та етапи розвитку професіонала. Професійні кризи. Професійна компетентність і компетенція. Професійний маргіналізм.
4. Стратегії реалізації професіонала.
5. Ідентичність, як характеристика суб'єкта, діяльності та середовища.
6. Психологічні бар'єри самореалізації.

Література:

Основна: 1, 2, 3, 6, 12; *додаткова:* 2, 9, 13.

Конспект лекції:

У контексті сучасної соціально-економічної ситуації актуальними для психологічної науки стають проблеми, пов'язані з побудовою й розвитком кар'єри, оскільки саме даний процес дає можливість людині реалізувати свої здібності, можливості та потреби. Особливий інтерес в даній сфері репрезентують задачі опису, пояснення й прогнозу вибору професії, розвитку кар'єри, особливостей її побудови. Актуальною перспективою самореалізації особистості, її професійного формування є розвиток кар'єрних нахилів. У науковій психологічній літературі поняття «кар'єра» трактується як:

- 1) вид професійної діяльності на окремих етапах трудового шляху людини;
- 2) професійний ріст і накопичення майстерності, професійних занять і активної життєвої позиції протягом робочого життя людини;
- 3) види діяльності, поєднані зі способом життя, які реалізують життєві цілі;
- 4) як професійний досвід конкретної людини, що стосується не тільки професії;
- 5) праця, робота, служба; посада; професія-покликання із включенням як службової, так і неслужбової діяльності, яка свідомо підкоряється досягненню певної мети. Проблемі вивчення кар'єрних орієнтацій особистості останнім часом приділяється багато уваги в роботах зарубіжних і вітчизняних авторів. Що стосується сутності кар'єрних орієнтацій особистості і їх функцій, слід, насамперед, зазначити, що дослідження кар'єрних орієнтацій, започатковане в 70-80-роки минулого століття представниками американської школи організаційної психології, а саме: Е. Шейном, Д. Сьюпером, Д. Холлом. Дослідження цієї проблеми проводились як у теоретичному, так і в практичному напрямках.

У соціальній психології та психології професійної діяльності поняття «кар'єра» розглядається як соціальна динаміка розвитку особистості і її поведінкових проявів, що пов'язані з досвідом та активністю у сфері праці протягом людського життя. За визначенням М.В. Кларіна, кар'єра — більш широке поняття, ніж просто просування по службових сходах у процесі роботи на одному підприємстві. Сучасна кар'єра включає серію різних робіт, що виконуються в результаті переміщення між різними організаціями. Кар'єра вимагає активного управління, інакше ви ризикуєте не досягнути в ній успіху. Відповідно до наукових напрямків виділяють три підходи до вивчення кар'єри в психології: соціально-психологічний, представниками якого є Б.Г. Почебут, Л. Прокоф'єва, В.О. Чикер; управлінсько-менеджерський (А.Н. Занковський, Є.

Комаров); соціально-економічний (Н. Лукашевич, О. Мол). Автори вищезазначених підходів висловлюють досить різноманітні думки щодо вивчення кар'єри, але якщо виділити основні тенденції, то можна сформулювати таке загальне визначення: кар'єра – це життєвий показник соціальних і професійних досягнень особистості в організаційній структурі. В 19 столітті слово "кар'єра" несло тільки негативний зміст, бо уособлювало жагу до грошей, до багатства і високих посад, забуття совісті, нехтування народною і християнською мораллю. В 20 столітті слово "кар'єра" було позбавлене негативного змісту, який перебрало на себе слово "кар'єризм". Розробкою типології кар'єри займалися як вітчизняні, так і зарубіжні автори. Слід зазначити, що кар'єру можна розглядати як інтегровану модель, що містить три складові; кар'єра розглядається як двостороння модель (зовнішня й внутрішня); кар'єра розглядається в динамічному аспекті (рух «вперед-назад», «вгору-вниз»); кар'єра розглядається як ситуативний феномен.

На думку А.Т. Ростунова, більшість теорій професійного розвитку й відповідно професійного самовизначення особистості можна поділити на п'ять основних напрямків:

1. Диференційно-діагностичний напрямок передбачає, що професійний вибір вирішується взаємодією, взаємовпливом двох структур: особистості й структури професійних вимог.

2. Психоаналітичний напрямок (З. Фрейд і його послідовники) професійний вибір і професійну діяльність розуміли як пряме або непряме задоволення потреб і як процес сублімації.

3. У теоріях рішень професійний вибір виступає як аналіз системи задоволення потреб і як процес сублімації орієнтирів у різноманітних професійних альтернативах, що дає змогу прийняти остаточне рішення щодо тієї чи іншої професії.

4. Типологічна теорія або «теорія професійного оточення» була запропонована Д. Холландом. Згідно з цією теорією, особистість обирає вид професійної діяльності, який найбільше відповідає типові її особистості.

5. Теорія розвитку розглядає професійне становлення й професійне самовизначення в контексті онтогенетичного розвитку особистості. Професійний вибір розглядається як довготривалий процес (тривалість понад 10 років), і містить у собі низку взаємопов'язаних рішень (Е. Гінзберг).

Таким чином, автори вищезазначених теорій розглядають процес професійного самовизначення, враховуючи індивідуально-психологічні особливості особистості, вимоги професії до психологічної сфери суб'єкта вибору, особливості особистісного розвитку тощо. Основна відмінність полягає в спрямованості своєї уваги на різні складові елементи процесу професійного самовизначення особистості, що зумовлюється традиціями психологічних шкіл до яких вони відносяться.

Поняття "компетентність" (лат. *competens* - відповідний, здібний) означає коло повноважень будь-якої посадової особи чи органу; володіння знаннями, досвідом у певній галузі. Професійна компетенція — здатність успішно діяти на основі практичного досвіду, умінь та знань при вирішенні поставлених професійних завдань.

Важливе місце в професійному становленні особистості належить криз. Кризи професійного становлення виражаються у зміні темпу та вектора професійного розвитку особистості, супроводжуються перебудовою смислових структур професійної свідомості, переорієнтацією на нові цілі, корекцією соціально-професійної позиції. Це зазначали у своїх роботах психологи Л.І. Анциферова, Н.В. Гришина, Е.Ф. Зеєр, Е.А.Клімов, А.К. Маркова, Л.М. Мітіна та ін.

Лекція 6. Тема 6. Лідерський потенціал вченого. 2 год.

Перелік основних питань:

1. Інваріантний психологічний потенціал лідера.
2. Реальні амбіції.
3. Функціональний утилітаризм.
4. Раціональна інтуїція. Рефлексія лідера.
5. Інформаційна основа лідерських амбіцій.

Література:

Основна: 1, 2, 3, 4, 6, 8; *додаткова:* 2, 7, 12, 14.

Конспект лекції:

Для дослідження лідерського потенціалу розглянемо дефініцію «лідер».

Лідер - це керівник політичної партії, провідний діяч громадської організації або особа або команда, що йде першою. Як визначено у великому англо-українському словнику: «leader»-це керівник, голова; вождь; командир; член групи, авторитет, владу чи повноваження якого в одній або декількох сферах діяльності беззастережно признаються рештою членів малої групи. Розглядаючи поняття «лідер», необхідно вказати на головні критерії класифікації лідерів. За змістом діяльності виділяють лідерів - натхненників і лідерів-виконавців; за спрямованістю діяльності - емоційних і ділових; за характером діяльності - універсальних і ситуативних. Дослідження лідерства визначають нові знання, і визначення цього поняття постійно еволюціонує. Розглянемо суттєві елементи лідерства. Це взаємовідносини між лідером та членами групи, що впливають один на одного і спільно прагнуть до реальних змін і досягненню результатів, які відповідають їхнім спільним цілям. Дослідження наукової літератури зарубіжних авторів вказує на такі функції лідера: координування діяльності групи, арбітраж і контроль внутрішніх зв'язків і комунікацій, санкції і заохочення тощо. Як вказує Е. Понуждаєв, лідерство не можна характеризувати як ряд прийомів і навичок. Воно ґрунтується на особистісних якостях, які й стають джерелом влади. До них належать: амбітність, ентузіазм, чесність, сміливість, скромність. Справжній лідер проявляє велике бажання працювати і глибоку повагу до оточуючих. Значними лідерами становляться особистості, що люблять те, чим вони займаються, і здатні передати свою захопленість іншим. Для того, щоб детальніше охарактеризувати поняття «лідерський потенціал», необхідно звернутися до теорій лідерства. Основний її постулат визначав, що людина може стати лідером лише за наявності у нього такого собі універсального набору біологічних та соціальних характеристик: від зросту і ваги до інтелекту і власне особистісних рис. Вважалося, що ці характеристики вроджені, не схильні до змін

і придатні для багатьох ситуацій. Теорія базувалася на ідеях англійського вченого Ф. Гальтона, який підкреслював роль спадкових факторів у життєвому шляху відомих особистостей.

Сучасні дослідження з проблем лідерства вказують, що немає вродженого набору якостей, завдяки яким людина стає лідером. Але, в той же час, є певні риси, які, на думку дослідників, не є вродженими, але входять до списку «лідерських» якостей. Це не перелік конкретних «універсальних» рис, а сформовані в суспільстві очікування, виражені в бажаних якостях, якими повинен володіти лідер. Тобто не обов'язково, що всі лідери ними володіють. Сучасна наука вважає, що лідерський потенціал (внутрішній резерв) можна розвинути в кожній людині, якщо вона в дитинстві не стала жертвою насильства, деспотизму, тиранії та інших принижень. Кожна людина народжується з лідерським потенціалом. Але його становлення і розвиток відбувається в процесі складних психологічних і соціальних змін. Розглянемо якості - складники лідерського потенціалу, тому що справжні лідери володіють рядом якостей, які роблять їх впливовими людьми. Сучасна наука вважає, що основною складовою особистості лідера є амбітність, на другому місці - працьовитість. А далі йде ряд таких якостей як ентузіазм, чесність, сміливість, скромність. Щоб бути лідером, людина повинна адекватно оцінювати себе і ту ідею, яку вона відстоює. Лідеру необхідно зберігати постійність, щоб група знала, чого від неї чекає лідер. Люди схильні слідувати за передбачуваною людиною, навіть якщо погляди лідера і послідовників розходяться. І навпаки, навіть при збігові поглядів люди не схильні слідувати за людиною.

12. Рекомендована література

Основна:

1. Бодров В.А. Психология профессиональной деятельности. – М.: Изд. ИП РАН, 2005 – 634с.
2. Ермолаева Е.П. Психология самореализации профессионала. – М.: Изд. ИП РАН 2008 – 346 с.
3. Журавлѐв А.Л. Психология совместной деятельности. – М.: Изд. ИП РАН 2005 – 634 с.
4. Журавлѐв А.Л. Психология управленческого взаимодействия – М.: Изд. ИП РАН 2004 – 470с.
5. Кант И. Критика способности суждения //Сочинения. В 6 т. – Т. 5. – М.: Мысль, 1966. С. 195.
6. Ложкин Г.В. Психология труда / Г.В.Ложкин, Н.Ю. Волянюк [учебное пособие]. К.: Освіта України, 2013 – 332с.
7. Максименко С.Д. Общая психология «Рефл. – бук», 2010 – 523с.
8. Маслоу А. Мотивация и личность. Изд. 3-е. СПб.: Питер, 2003. – С. 236.
9. Мирошников Ю.И. Психология научной деятельности // Научный ежегодник Института философии и права Уро РАН. – Екатеринбург, 2005. – 2004 Вып. 5. – С. 235-246.
10. Моляко В.А. Творческая конструкторология (прологомены). – К. «Освіта України», 2007 – 378с.
11. Юревич А.В. Методология и социальная психология. - М.: Изд. ИП РАН. -270 с.
12. Юревич А.В. Социальная психология научной деятельности. - М.: Изд. ИП РАН. 2013 – 435с.

одаткова:

1. Винер Н.Я. – математик // Творец и Будущее. М.: АСТ, 2003. – С. 387.
2. Гегель Г.В.Ф. Энциклопедия философских наук. – Т.1. Наука логики. –М.: Мысль, 1974. – С. 72.
3. Гилберт К., Кун Г. История эстетики. М.: Иномтр. Лит., 1960. – С.361.
4. Капица П.Л. Эксперимент. Теория. Практика. Изд. 2-е. М.: Наука, 1977. – 270.
5. Манолов К. Великие химики. В 2 т. Т.2. Изд. 3-е. М.: Мир, 1985. – С. 3
6. Парадигмы в психологии: науковедческий анализ.- М.: изд-во «ИПРАН» 2012 – 468 с.
7. Паркинсон С. Законы паркинсона. - М. Прогресс, 1999 – 446с. 28
8. Поппер К.Р. Предложения и опровержения: Рост научного знания. – М.: АСТ; Ермак, 2004. – С. 89.
9. Почепцов Г.Г. Коммуникативные технологии двадцатого века. – М. 2009 – 341с.

10. Прохорова А.О. Смысловая регуляция психологических состояний. - М.: Изд. ИП РАН 2009 – 350с.
11. Родный Н.И. Очерки по истории и методологии естествознания. М.: Наука, 1975. – С. 338.
12. Тихомиров О.К. Эмоциональные состояния как компоненты вристик / Тихомиров О.К., Фугельзанг Ю.Е. // Проблемы нейрокибернетики. Материалы 2-й межвузовской научной конференции по нейрокибернетики. Материалы 2-й межвузовской научной конференции по нейрокибернетике. Т. 2. Ростов-н/Д. Изд.-во Ростовского ун-та, 1966. С. 269.
13. Фонтенель Бернар. Рассуждения о религии, природе и разуме. М.: Мысль, 1979. - С. 76-77.
14. Чеснова Л.В. Преемственность научных школ в энтомологии. М.: Наука, 1980. - С. 42.
15. Эйнштейн А., Инфелтд Л. Эволюция физики. Изд. 3-е. М.: Наука, 1965. -С. 26.

Інформаційні ресурси

1. Кампус НТУУ «КПІ імені Ігоря Сікорського» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://login.kpi.ua/>
2. <http://www.ifp.uran.ru/files/publ/eshegodnik/2004/12.pdf>
3. http://www.gumer.info/bibliotek_Buks/Psihol/Allahv/intro_2.php